

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Strandvik

Emne: Skav

Bygdelag: Revnestrand

Oppskr. av: Kari Haga

Gard: Haga

(adresse): Baldersheim

G.nr. 105 Br.nr. 2 og 3

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1 Skav, lyng, sveig, kis og slikt vert her mest kalla bæringsfor eller attåtfor.
- 2 Samnamnet på dette er markafor.
- 3 Ein seier slik: (notid) han sjøve.
(fortid) han skov - han har skave.
(framtid) han ska skava.
- 4 Før i tidi var skav mykje brukt på kvar gard her i bygdi. Her hiter det skav. I eldre tid var det mest rekna som eit "ludne" om der var mykje skav å finna på eit bruk. Ein rekna med det som støtt kveldsarbeid åt karamen mest kvile vinteren. Den tid dei ligde årstrengjer mest på kvar gard, so var det stø vis med bandabringing om anorgonane og skaving inn kveldane. Siste mannsaldren har dette som so mangt arma bytt om. Buskaper har minke inn på mange bruk. Skavingi er det slutt med. Kraftfor vert kjøpt. Og kveldstundene er helst brukte til avislesing. Nokre "førefrukosttid" er her ikkje meir no, for andre enn dei som stiar.

No er det berre på nokre få gardar her
det vert skave litt - om ein ser seg
tid til det. Og det er berre rekna som
ei litti attåt hjelp.

5 Til skav nytta ein alle tresorta som
beisti vil eta, ask, eik, asp, hogg, raun
selja. Det er ikkje brukt å skave fure
her. Askeskavet er rekna for det beste.

6 Når veden er so stor den er kløyvd
kalla me det sjøvla, etter den er
skaven, kvasslags treslag det er av.

7 Dette rimet lærde eg slik då eg
var barn (Uglehus - Hålandsdal)

"Ask gjære kuo rask.

Åsp gjære kuo spåsk.

Eik gjære kuo veik.

Hogg sæte merg i legg.

Selja svotte. Vierⁿ vølte.

Raunⁿ för, Almen gör.

Foro hit drøge dautt om dör."

Du har noko av same rimet her i
bygdi og, men ikkje nett i same
rikkefylgje.

8 Det var alltid berre kyrne som fekk
skav. Aldri lusten. Sau og geit fekk
lauvkyörv. Skav fekk beisti mest
heile vintren frå hausten av, når
kveldane vart so pas lange at karane
tok til med kveldsarbeid. Ein gav
helst skavet saman med høyet.

Sinne kyr er vande på skavet og
ikkje likar so godt "strängeskavet"
som "kyppaskavet". Eg har ikkje
höyrt um at older har vore
brukt til skav.

9 Ein rekna med å få bå mair og feitare mjölk när kyrne fekk skav. Yser sku det verta fint smör av askjeskavet. Hegg og osp vilde gjerne smaka på mjölki, so ein laut gje varbamt av det slaget til mjölkekyrne. Ein gav det helst til den fœnaden som ikkje mjölka.

10 Han vert fyrst skaven den veden som vart fjellt om hausten når ein "lågga" (tok laurkjörv) seinare högg ein etterkvart og tek heim det ein treng til skav. Av den tek ein ut hesjstaur og anna gagnsvykke om der er, og sjør det samstundes. Resten vert opphogge i dübbel vea lengd, eller i passelig lengd til baksketta.

11 Her sejer me berre "du går å hægge skav".

12 När det er ved som skal skavast kalla me det berre skav, kvastlags trebort det er.

13 Å marka, märka, kalla me det her när me tok selja og alin om vären, svega og reiv borken av og hakka den til beistaför. Men her er over ein mannsalder sidan sist eg såg det var gjort.

14 Ein henta skavet heim vinterdags etterkvart ein har bruk for det. För dei som ikkje födde hest men laut bera skavet heim på ryggen (og fyrr var det storparten av bruki

4
her i bygdi) var det rekna for eit tungarbeid. (Hussmenn fekk jamt lov å ta skav langt inne i markene, ein god times veg å gå. Då tok dei skavljæn med seg og skov der dei hogg trei, og bar so skavet heim i store plagg. For ei slik karaböra skav, var dei då skuldige eit dagsverk) at der sku hentast skav langfredag har eg aldri høyrst om.

15) Når det var mildver sat dei gjerne på låven eller i sjetja og skov, inn so det var med dagen. Men var det kalt sat dei i stova, og alltid i stova inn bevelden. No siste mansaldren er det i kjellaren dei helst sit med skavingi. Stovene er ikkje til å arbeida i no meir.

16) Til vanlegt kjøppaskar brukast skavljæ. Men når ein sjar hesjastaur og strånger vert det brukt bandakniv. Skavljæn er alltid inn brukt ljæ som der er sett eit rundt handtak på. Her i bygdi har eg og sett at der berre er høyrst ei filla inn ljæn til handtak.

17) Når ein sjar hesjastaur nyttar ein jamt bandakrakk og bandakniv. Når ein sjar store stronga legg ein inn gjerne storenden i saketkrakken. Då bruke ein også bandaknivene. Og ein eller annan står på strongen attåt. Eg kjemmer ikkje til bruk av nokon sær skavkrakk

18 Når ein skov i slytja, på låven eller i kjellaren vart det sett ein staur frå golvet og til ein bjelke. Til den stauren stötta ein skavgåen. Har ikkje høyst anna namn på dette enn skavstö. Når dei skov i stovene var der gjerne hod i ein benkende der dei sette ein pinn i til skavstö. Eller dei stydd skavgåen til ein sengjakant der det var festa ut lerstykkje på. Dette og kalla dei skavstoe. Ordet skavhol har eg ikkje høyst för.

19 Når ein sjør kjappaskar sit ein på ein krakk, held skavgåen i høgre handi og med vinstre drag ein kjappen under gåen. Når ein sjør med bandakniv held ein den med begge hendene.

20 Den veden som skal skavast kalla me skav og skarved.

21 Skaven bork kalla me skav - alt skave. Kvar borkbite heiter ei skarblåkke (fleire skarblåkke - alle skarblåkkene)

22 Ein sjør alt bote smutt og stort når det er so ein treng om skav. Men ein rekna kjappaskare for det beste. Skarveden högg ein helst i høveleg lengd til barkstehella.

23 Når kjappaviden er skaven kalla me den spræk. - Eit spræk - fleire spræk - alle sprækjo. Kløyvde stejler kalla me sjævla - ein sjævel - fleire sjævla - alle sjævlane.

24 Di finare og mjukare skave var, di bette åt kjeme det. Men ein rekna

6
med at i nyfellt kjøppaskar kunde
ein fjerdypart av blåkka vera ved.
Ja det var stor skilna på skavingi.
Sømne var so altfor tunge på handi
og då vart det ikkje so velte av buisti
Sømne skov og mykje fortare um andre.

25 Språk og sjarla vert fyrst og framst
mytta til bakstevd og kakeved.

26 Når karane ser seg stunder til det
so vert her skave litt umo på nokre
gardar. Men det har gått mior og
mior or bruk dei siste 20-30 åri.

Hordaland
Strandvik.

Skal prøva gjera greida for ordet "spåsk" i skavrimet. Det tyder at ein gjer seg bister, byr motstand, eller ikkje er grei å ha med å gjera. Når ordet er bruka om folk tyder det gjerne at ein gjer seg kry og viktig, er lite venleg og svert lite omgjengeleg. Det er å vera "spåsk". Ordet vart bruka av mine foreldre og beste-foreldre (Hålandsdal herad og Fusa herad). Og eg har so jamleg høyrte det av eldre folk på Revnestad (Strandvik herad).

Kari Haga,
Baldersheim.